

népgazdaság közvetlen szükségleteit veszik számításba. Mert a gazdaság fejlődését nagymértékben határozza meg a közműveltség állapota.

Áttekintve e tanulmány főbb gondolatait, elismeréssel adózhatunk alaposságának és elméleti igényességének. Kétségtelen, hogy az eltelt fél évszázad alatt sokat változott nálunk a társadalmi helyzet és a kulturális élet. A népművelés – ha a művelődési házak programjaival azonosítjuk – ma is létezik, de egy vonatkozásban megváltozott: amit régebben tudományos ismeretterjesztésnek nevezünk, mára minimális terjedelműre csökkent, jórészt csak szabadegyetemi szinten létezik. Kiszélesedett helyette a felnőttképzés kínálata, igaz, hogy elég egyoldalúan: szinte kizárólag munkaerő-piaci szaktanfolyamok, idegen nyelveket tanító tanfolyamok és számítógépes kurzusok formájában él. Az egyetemi képzés is átalakult: a népművelés szak rövid ideig művelődésszervezés elnevezéssel folytatódott, majd andragógia-(felnőttképzési) szakká alakult át, ahogy ez más országokban már régen megtörtént. Tudományos kutatása azonban ma sincs szervezett formában. Ami ezen a téren olykor megszületik, az többnyire az egyetemi képzés oktatóinak teljesítménye az oktatás szükségleteihez kapcsolódva (ritkán pályázati támogatással.) A múlt század '80-as éveinek elején létrejött ugyan a Művelődési Kutató Intézet az Országos Közművelődési Központ keretén belül, amely művelődésszociológiai vizsgálatokat folytatott, de néhány év múlva megszüntették, azzal az indoklással, hogy a különböző szaktudományi intézetek foglalkozhatnak művelődési témákkal, erre fölösleges külön intézetet fenntartani. Csakhogy ez az érv éppen azt nem vette figyelembe, ami pedig Kovács Máté tanulmányának fő gondolata volt: ezen a területen csak komplex szemlélettel lehet a folyamatokat vizsgálni és értelmezni. Kár, hogy ezt azóta a művelődéspolitikai képtelen volt felismerni.

**Maróti Andor**

## Egy régi olvasóterv Kovács Máté útmutatásai szerint

Nemrég, a Könyvtári Figyelő 2013. évi 4. számában megjelent egy tanulmány, amely *Kovács Máté erőfeszítései a könyvtárosképzés megszilárdítása és fejlesztése érdekében* címmel egykori professzorunknak a magyarországi szakképzés, közelebbről az egyetemi könyvtáros szak megújításáért és megmaradásáért folytatott küzdelmeit, illetve az ezzel kapcsolatos törekvéseit, elgondolásait ismertette. A közlemény szerzője, a szombathelyi *Tóth Gyula*, aki rendkívül alaposan ismeri az életművet, ezúttal is elsősorban az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában őrzött hagyatéokra támaszkodott. Sorra veszi, gyakran idézi a tanszékvezető Kovács Máté (1956–1972) témába vágó szövegeit, a szak tantervét és annak módosításait érintő dokumentumokat. Leghosszabban az 1961-63-as reformtantervénél időzik. (Ennek tervezetét – *Az egyetemi könyvtárosképzés továbbfejlesztése* –

1961-ben az ELTE Könyvtártudományi Tanszéke sokszorosítványként is közreadta.) Szembeötlő, hogy a program jó néhány eleme ma, több mint ötven esztendő távlatából is időszerű. Például az a megállapítás, hogy a leendő könyvtárosok számára elengedhetetlenül fontos az általános műveltség elsajátítása.

Tóth Gyula egyebek között kiemeli, hogy Kovács Máté mennyire nagy gondot fordított az olvasóvá nevelésre. (A szándék aktualitása napjainkban sem igen vitatható, akár a hagyományos írásbeliségre, akár a digitális írástudásra gondolunk...) Szó szerint idézi a máig érvényes mondatot: „*Nem lehet jó könyvtáros abból, aki maga nem olvas sokat és rendszeresen.*” Szól arról is, hogy professzor úr fontosnak tartotta olvasóterv összeállítását, a hazai és külföldi szépirodalom, a társadalom- és természettudományok alapvető összefoglaló műveinek elolvasását. Tantervi feladat volt, hogy a könyvtáros mások, tehát a hozzá forduló érdeklődők számára is tudjon olvasótervet készíteni.

Az egyetemi könyvtáros szak 1961-ben bevezetett tanterve szerint elsőként a mi évfolyamunk kezdte tanulmányait. Féltve őrzött leckekönyvem (indexem) tanúsága szerint a második évfolyamon, az 1962/63-as tanév második félévében hallgattuk Kovács Máté előadásában az *Olvasás, írás pedagógiai és lélektani problémái* című, heti kétórás elméleti kurzust, amely emlékezetem – és az alább írottak – szerint szemináriumi foglalkozásba ment át, és írásbeli házi feladatokat is kaptunk. Szigorlati félév lévén, a stúdium aláírással zárult, tehát osztályzat (érdemjegy) nem került az indexbe. Ma már roppant sajnálom, hogy a tanórai jegyzeteim az elmúlt évtizedek során elkallódtak. Így még megközelítő pontossággal sem tudom felidézni az előadásokon hallottakat. Megmaradt viszont a kötelező szemináriumi dolgozatként született két *Olvasóterv*, az egyiket a magam, a másikat a testvérem (aki ekkor már újságíró volt) számára állítottam össze. Az első feladat dátuma (1963. február 28.) azt bizonyítja, hogy ezt a kérdéskört mindjárt az első hetekben tárgyaltuk. Saját olvasótervemet tíz hónapra – 1963. március 1-jétől 1963. december 31-ig, vagyis a naptári év még hátralévő részére – kellett tervezni. Professzor úr igen méltányos minősítése szerint „*Nagyon jó válogatás kitűnő indokolással*”. Ezt is, a számszerű értékelést (5) is kézzel, kék színű ceruzával írta rá a dolgozatra. Természetesen ezen az olvasóterven (főleg a stílusán, a mondatfűzésén) rögtön észrevehető, hogy ifjú ember (húsz éves voltam ekkor), egyetemi hallgató – ha úgy tetszik, egy leendő könyvtáros – munkája, amely erősen igazodott a megszabott didaktikai feltételekhez. Talán éppen ezért annyi mégis kikövetkeztethető belőle, hogy Kovács Máté milyen útmutatásokat adhatott, milyen szempontokat jelölhetett meg nekünk, tanítványainak.

Úgy vélem, a hajdani feladat, pontosabban a feladatmegoldás közlése (szöveghű formában) nemcsak az elmúlt és soha vissza nem térő fiatalság iránti nosztalgia, hanem tanárunk előtti tisztelgés, kimagasló értékű gondolkodói, pedagógiai tevékenységének tanulmányozásához hasznos adalék. Maga a téma sem érdektelen, hiszen az olvasóvá nevelés – legyen szó nyomtatott könyvekről vagy e-book formátumokról – a könyvtárak (persze nem csak a könyvtárak) életében változatlanul lényeges követelmény.

\* \* \*

## OLVASÓTERV

1963. március 1.-től 1963. dec. 31.-ig

Szám szerint 17 könyv, amit az elkövetkezendő 10 hónapban el akarok, illetve el szeretnék olvasni. A „szeretnék” azt jelenti, hogy e tervet valóban csak tervnek szánom. Az idő s az események döntik majd el, sikerül-e hiánytalanul eleget tennem a magam elő kitűzött terveknek. Egy-egy kiemelkedő könyvsiker, időhiány, váratlan követelmény könnyen megzavarhatja, felboríthatja az egészet. Ezen okok, valamint a könyvek megszerzésénél várható szokásos nehézségek miatt időrendi sorrend nem is állítható össze, ezért helyesebbnek találtam a betűrendet követni a könyvek felsorolásánál. Azokat a folyóiratokat, amelyek állandó olvasása ugyancsak évi terveimben szerepel, s bizonyos, hogy év végén a „teljesítette” rovatban állnak majd, külön csoportban tüntetem fel. Nem tartom viszont érdemesnek felsorolni azokat a napi- és hetilapokat, amelyek minden tervezés nélkül olvasmányaim elengedhetetlen részét alkotják. (Elsősorban a Népszport.)

- 1.) Arany Jánost s főleg a Toldit nem lehet elég sokszor olvasni. Különösen igényli az ember, ha már 5-6 éve nem forgatta Arany e remekét.  
Ezért: az idén feltétlenül újraolvasom.  
ARANY János  
Toldi. (Toldi. Toldi estéje. Toldi szerelme. Utószót írta Bóka László.)  
Bp. 1956. Szépirodalmi.  
424 p 15 cm.  
(Olcsó Könyvtár 100.)
- 2.) Nagyon szívesen járok atlétikai versenyekre. Igaz ugyan, hogy a drukkerok mindig „értenek” mindenhez, engem nem elégít ki az „értés” ezen foka. Ha már eljárók versenyekre, szeretem hozzáértően, tárgyilagosan szemlélni az ott történeteket.  
Segítségül a mostanában megjelent atlétikai kézikönyvet hívom.  
Az atlétika kézikönyve. [Összeáll] (munkaközösség. Vez.: Sír József.)  
Bp. 1962. Sport-Medicina. 401 p. 8 t. 20 cm.
- 3.) A múlt, illetve ezen félévi vallástörténeti stúdiumok rendkívül felkeltették érdeklődésemet a zsidók szent irata iránt. Helyesnek tartom elolvasni, hármaskönyvből: a.) a tanulmányaim során hallott kritikai megjegyzések ne csak üres példákat, bizonyításokat tartalmazzanak; b.) a könnyen adódó viták során az ember ismerje az ellenfél kártyáit is; c.) a Biblia irodalmi hagyomány is.  
Biblia. Szent - - , azaz Istennek Ó és Új Testamentomában foglaltatott egész  
Szent Írás. Ford. Károli Gáspár. Bp. 1929. Brit és Külföldi Biblia-Társ. [4], 908, 306 p. 24 cm
- 4.) Már régebben is többször ajánlották nekem Dürrenmatt Az ígéret c. regényét, de csak A fizikusok elolvasása után szántam rá magam, hogy a regényt is átböngésszem. Eddig ugyanis

- örülök, hogy tévesen - azt hittem, csupán divatból olvas-  
sák a svájci írókat. Most pedig: ha éppen az ajánlgatók elle-  
neznék, akkor is elolvasnám a regényét. Félek azonban, nem  
tudok hozzájutni...

DÜRRENMATT, Friedrich

Az ígéret. (Das Versprechen.) A bűnügyi regény rekviemje. Ford.  
Fáy Árpád. Bp. 1960. Európa. 126 [1] p. 17 cm.

- 5.) Vonaton utazik az ember. Legjobb időtöltés = olvasni. Kérdés:  
mit? Válasz:

GÁBOR Andor

Szokj le róla! (Vál. Márványi Judit. Ill. Réber László.)

Bp. 1962. Magvető. 360 p. 15 cm. (Vidám Könyvek.)

- 6.) Hemingway magyarul megjelent írásait kivétel nélkül olvas-  
tam. Illetve egyet még nem. S miért maradna ki éppen ez az egy?

HEMINGWAY, [Ernest]

Fiesta. A nap is felkel. (The sun also rises.) (Regény. Ford.

Déry Tibor.) Bp., 1962. Európa. 249 p. 19 cm.

- 7.) A szovjet Jaroszlavszkijt jó tollú írónak tartják, s emellett  
művei tartalmasak is. Vallástörténeti jellegű műve is ilyen  
- legalábbis remélem. Bízom benne, hogy tanulok tőle egy-két  
olyan dolgot, amit aztán alkalomadtán felhasználhatok.

JAROSZLAWSZKIJ [Emel'jan Mihajlovics] [Minej Izrailevics Gubel'man]

Hogyan születnek, élnek és halnak meg az istenek?

(Kak rodjatszja zshivut i umirajut bogi i bogini.) Ford. Szepessy  
Gyula. [Ill.] (Bp.) 1960. Kossuth. 234 [1] p. 21 cm.

- 8.) Ezt a könyvet még látatlanban vettem fel a listára. Azóta már  
megvásároltam, s meggyőződtem (belelapozgatva): nem tettem  
rosszul. Érdekelnek az őstörténeti kutatások, különösen, ha  
a tárgyi néprajz segíti azokat. Lips pedig nemcsak jó tudós  
(olvastam ezt a véleményt), de úgy látszik, írni is tud.

LIPS, Julius

A dolgok eredete. (Vom Ursprung der Dinge. Előszó Eva Lips.

Ford. Kiss Magda.) Bp. 1962. Gondolat. 506 [1] p. 20 cm.

Bibliogr. 435-495. p.

- 9.) A Ludas Matyi megszokott heti olvasmányaim közé tartozik.  
Örömmel fogadtam hát a régebbi írásaiból összeválogatott  
gyűjteményt. A vidámság kell az embernek, s különösen jól jön  
a vonaton!

Mit szólsz hozzá kérlekalássan?...

Ludas Matyi antológia 1945-1951. Bp. 1962. Magvető. 366 p. 15 cm

(Vidám Könyvek.)

- 10.) Szinte megismételhetném a Hemingway-nél írottakat. Móricz  
Erdély-trilógiájával még adós vagyok magamnak. S az adósnak  
fizetni kell.

MÓRICZ Zsigmond

Erdély. Bp. 1954. Szépirodalmi. 1-3. köt. 20 cm. (Móricz  
Zs. Összegyűjtött Művei.)

1. Tündérkert, 512 [1] p. 1 t.

2. A nagy fejedelem. 517 [2] p.

3. A nap árnyéka. 403 [3] p.

- 11.) Nagy Lajos egy 1947-es kötetéről van szó. Néhány novella, karcolat – 250 oldalon. A darabok rövidebbé alkalmassá teszi a könyvet az ún. üres percek kitöltésére. (Könnyű hozzájutnom – ezért éppen ezt használok fel ilyen célra.)  
 NAGY Lajos  
 Emberek, állatok. [Elbeszélések, karcolatok.]  
 Bp. (1947.) Nagy Lajos Irodalmi és Művészeti Intézete. 237 p. 20 cm.  
 (Pesti Könyvtár.)
- 12.) Legkedveltebb íróm Németh László – s e drámái közül alig ismerek néhányat. Elolvasom valamennyit, talán ezzel is sikerül közelebb kerülni gondolatvilágához. (Persze, nem azonosulni vele.)  
 NÉMETH László  
 Társadalmi drámák.  
 [Bp.] 1958. Szépirodalmi. 1-2. köt. 19 cm.  
 1. Bodnárné. – Villámfénynél. – Papucshős. – Cseresnyés. – Erzsébet-nap. 435 [4] p.  
 2. Győzelem. – Mathiasz-panzió. – Szörnyeteg. – Pusztuló magyarok. – Sámson. 424 p.
- 13.) Németh László történelmi drámáit már olvastam egyszer – elég régen. Most újraolvasom. Főleg a kíváncsiság vezet: A két Bolyai volt-e a csúcspont az író drámaírói pályáján, vagy már előbb is alkotott ehhez hasonlót?  
 NÉMETH László  
 Történelmi drámák.  
 [Bp.] 1956. Szépirodalmi. 1-2. köt. 21 cm.  
 1. VII. Gergely. – Husz János. – Galilei. – II. József. 360 [1] p.  
 2. Apáczai. – Eklésia-megkövetés [Misztótfalusi Kis Miklós]. – Petőfi Mezőberényben. – Széchenyi. 280 [1] p.
- 14.) Minden évben elhatározom: nyáron átolvasom Reymont Parasztok-ját. Ok: parasz-regény. (18 évig éltem parasztközött!) Az elhatározás már 3-4 éve mindig csak az marad. Talán az idén realitássá válik.  
 REYMOND, Wladislaw St[anislaw]  
 Parasztok. (Chłopi.) Ford. Tomcsányi János. Elősző Kovács Endre.  
 Bp. 1955. Új Magyar Kvk. 1-2. köt. 20 cm. (A Világirodalom Klasszikusai.)  
 1. XXIII, 498 [1] p. 1 t.  
 2. 591 [1] p.
- 15.) Sokat s szívesen járok moziba. Érdekel, mi történt a filmvilágban addig, míg én is láthattam. Hogy tudjak valamit erről – elolvasom Sadoul könyvét.  
 SADOUL, Georges  
 A filmművészet története. (Histoire de l'art du cinéma des origines à nos jours.)  
 Ford. Szávai Nándor. [Ill.] Bp. 1959. Gondolat. 609 [3] p. 28 t. 21 cm.
- 16.) Az író Nobel-díja, világhíre (s nem utolsósorban ismerőseim jó véleménye) – az ember máris dönt: lássuk az Érik a gyümölcsöt. Steinbeck sok művét olvastam már, de ezt (amit a legnagyobb tartanak), hogy-hogy nem, eddig még nem.

STEINBECK, John

Érik a gyümölcs. (The grapes of wrath.)

Ford. és az utószót írta Benedek Marcell. Bp. 1961. Európa. 550

[2] p. 20 cm. (Milliók könyve.)

- 17.) A rejtvénypályázatokon nyert könyveimet nem szoktam elolvasni Mikor ezt a könyvet megkaptam, s belelapoztam, hamar nyilvánvalóvá vált: ezúttal kivételt teszek. S nyáron – ha ismét otthon leszek – megtörök a jég. (Talán akkor már nem lesz?!) Szamártestamentum. Középkori francia mesék és bohózatok. Vál. Lukácsy Sándor. Ford. Benjámin László – Csoóri Sándor [stb.] Szerk., az előszót és a jegyz. írta Lakits Pál. Bp. 1962. Európa. 581] p. 19 cm.

- 
- 1.) Alföld. A debreceni írók folyóirata. Személyes kapcsolat fűz egyikükhöz (testvérem) → minden számot átolvastatok.

Alföld. A Magyar Írók Szövetsége Debreceni Csoportjának folyóirata. Fel. szerk. Mocsár Gábor. Debrecen, Szabadság ny. 1955– 24 cm.

- 2.) Szakmabeli folyóirat – s ezen túlmenően nagyszerű irodalmi vonatkozású cikkeket is tartalmaz. 1-2 óra hasznosan telik el mellette havonta.

A Könyvtáros. A Művelődésügyi Minisztérium lapja. Főszerk. Katona Jenő. Bp. Lapkiadó. 1951– 26 cm.

- 3.) Nagyvilág = világirodalmi folyóirat. Igazán nem tudnám megmondani miért, de szeretem olvasgatni.

Nagyvilág. Világirodalmi folyóirat. Szerk. Kardos László. Bp. Lapkiadó. 1956– 25 cm.

- 4.) Ez a folyóirat mint sportbarátot érdekel. Néha világnézeti-leg is hasznos tudnivalókat rejt.

Sport és Tudomány. A TTT folyóirata. Fel. szerk. Hepp Ferenc. Bp. Sport, 1957– 28 cm.

- 5.) Ha már a világnézetnél tartunk, ezt a folyóiratot nem szabad kihagyni. Ez felvértezi az embert a vallási kérdésekről folytatandó vitákra – s egyúttal: színes, jól szerkesztett, olvasmányos lapot is forgathatunk.

Világosság. Materialista világnézeti folyóirat. Tudományos Ismeretterjesztő Társulat. Főszerk. Mátrai László. Bp. Gondolat. 1960– 27 cm.

Befejezésül csak a bevezetésben elmondottakat tudom aláhúzni. Ez a terv csak terv – megvalósítása sok mindentől függ. Tekintve, hogy e könyveket mind el akarom olvasni, valószínű, hogy rajtam kívül álló tényezők miatt marad el esetleg egyik-másik jövőre.

Bp., 1963. II. 28.

Bényei Miklós

II. tört.-kvt.

---